

מדד חוסן תקופתי נגב מערבי

מאי 2024

NEW LAND

Rebuild the Western Negev region with the Western Negev's people

indicate.

על ארץ חדשה

- "ארץ חדשה עכשיו" הינו ארגון ללא מטרות רווח, שהחל פעילותו מיד לאחר השבעה באוקטובר, בעקבות "השבת השחורה".
- הארגון נשען על איסוף נתונים באופן רציף מהשטח ליצירת תובנות, ובמקביל עוסק ביזום וליווי פרויקטים לשיקום הנגב המערבי. כלל הפרויקטים נובעים מהצרכים ומהמצוקות העולים מן השטח.
- ארץ חדשה אוספת נתונים באמצעים שונים ומגוונים, בין היתר על ידי מעורבות פעילה בקהילות, שיח בלתי אמצעי עם תושבים, אירועי מעורבות קהילתית וכלים לניטור ולניתוח שיח רשתי.
- תחומי המיקוד שלנו כוללים כעת יוזמות בתחומי חוסן, ובהמשך חינוך ותעסוקה.

NEW LAND

Rebuild the Western Negev region with the Western Negev's people

על Indicate

- חברת אינדיקייט מתמחה בביצוע מחקרי עומק בקרב קבוצות אוכלוסייה שונות בישראל באמצעות ניטור וניתוח מעמיק של השיח ברשת, ביצוע סקרים, קבוצות מיקוד, ראיונות עומק ועוד.
- על בסיס יכולות הניטור והאיסוף שלה, מעניקה אינדיקייט שירותי מחקר, ייעוץ אסטרטגי וייעוץ תקשורתי לשורה של גופים בארץ ובחו"ל, עם התמחות מיוחדת בעבודה מול מגזרים וקהילות ייחודיות.
- את אינדיקייט מובילים מומחים בעלי רקורד מוכח בתחומים כמו מדיניות ציבורית, ממשל, תקשורת, ניו-מדיה ושיווק.
- הניסיון הייחודי של אינדיקייט בעבודה עם המגזרים השונים בישראל, מתבסס על היכרות רבת שנים עם שורה של קהילות דוברות שפות שונות (ערבית, רוסית, אמהרית, יידיש ועוד), ועם הצרכים והאתגרים הייחודיים של כל קהילה וקהילה.

- בכתיבת דוח זה נעשה שימוש במקורות גלויים בלבד, תוך התמקדות בארבע הרשתות החברתיות הפופולריות (X, Facebook, Instagram, TikTok) ובאמצעות חלוקה גיאוגרפית לשלושה תתי-אזורים לפי אופי האוכלוסייה: **ההתיישבות הכפרית (קיבוצים, מושבים ויישובים קהילתיים), ערי הנגב המערבי והאוכלוסיה הבדואית ברהט ובפזורה.**
- בכל תת-אזור נוטרו חשבונות של דמויות משמעותיות בשיח המקומי (ראשי ערים, חברי מועצות, פעילים חברתיים וכו'); קבוצות ועמודים מקומיים (מועצות, מתנ"סים, עמותות וכו'); ודוחות ומנשרים מטעם המועצות, מנהלת תקומה וארגונים נוספים. בכל אחד מאלה ניתן הדגש לא על התוכן לבדו, אלא בעיקר על הסנטימנט הבא לידי ביטוי "בין השורות". משקל בולט במיוחד ניתן לסנטימנט שהתבטא בתגובות הגולשים תושבי הנגב המערבי. במקרים מסויימים נעשה שימוש גם בכתבות מאתרי החדשות, אולם זה נעשה תוך שאיפה להתמקד בכתבות שציטטו את תושבי העוטף.
- **מדד החוסן העומד במוקד הדוח מחושב על פי שקלול של 6 נושאי שיח מרכזיים - תעסוקה, דיור, חינוך, תחושת ביטחון, אמון ומענה נפשי. כל אחד משלושת תתי האזורים קיבל ציון חוסן ייחודי, המבוסס על ניתוח חלקו היחסי של כל נושא מתוך 6 נושאי השיח באותו אזור, לצד ניתוח עוצמת הסנטימנט הנקשר אל כל נושא ונושא.**
- המלצות הדוח נוסחו רובן בלשון המיועדת ליישום עצמאי של עמותות וארגונים, יישום מקומי של המועצות העירוניות והאזוריות, או יישום מרמת דרגי ביניים במשרדי ממשלה. בנוסף, מתוך הבנה כי המציאות הנוכחית מחייבת לא רק תהליכים ארוכי טווח אלא גם פעולות שיכולות לצאת לפועל בפרקי זמן של שבועות עד חודשים, בדוח זה נוסחו המלצות המכוונות באופיין לטווחי זמן שונים.

נושאים מרכזיים בשיח

קיבוצים, מושבים וישובים קהילתיים

1

עננת אי-ודאות מרחפת מעל שאלת פתיחת שנת הלימודים הבאה, בעיקר סביב בחירת המיקומים של בתי הספר הזמניים, אך גם בשאלות של כוח אדם. בתוך כך פרסומים רבים מעידים על מחסור במורים, אנשי חינוך א-פורמלי ואנשי טיפול הנדרשים כולם כדי לפתוח את שנת הלימודים ביישובי העוטף.

2

מנהלת תקומה ותקציביה עומדים במרכז השיח כמעט בכל הנושאים, כאשר סביבם עולים חששות רבים, הן מצד היישובים שאינם כלולים ב"חבל תקומה" (שבעה קילומטר מהגבול) והן מצד היישובים הכלולים בחבל אך התאגדו ב"פורום הביתה" כדי לדרוש הרחבה של תקציבי השיקום. בתוך כך שוב ושוב נשמעים דברי ביקורת מכל הצדדים על כך ש"מפקירים אותנו בשנית".

3

החודש האחרון היה בסימן תנועת תושבי יישובי העוטף: תנועה להתבססות קהילות ביישובים זמניים, תנועה של שיבת משפחות ליישובי העוטף, וגם תנועה של יחידים וחלקי קהילות החוצה בלי כוונה לחזור. התנועות הללו מהוות אתגר נפשי עבור הילדים והמבוגרים כאחד, ודורשות ליווי מקצועי. צורך זה ברור למועצות האזוריות, אך קיים מחסור מובהק באנשי טיפול.

נושאים מרכזיים בשיח

ערי הנגב המערבי

1

מהשיח בחודשים האחרונים עולה תחושת קיפוח והפקרות של ערי הנגב המערבי. הדבר בלט במיוחד על רקע אי הכללת אופקים ונתיבות בין הישובים שזוכים לשיקום תחת "מנהלת תקומה" שהוקמה במטרה לסייע לשיקום ישובי העוטף (הממוקמים עד 7 ק"מ מהגבול). בעקבות כך, עיריות אופקים ונתיבות עתרו לבג"ץ בדרישה לקבל מענה שיקומי מהמנהלת. עיריית אופקים אף דרשה להגדיר כל אחד מתושביה כנפגע פעולות האיבה.

2

ההנהגה המקומית מחזקת ומשבחת את כוחות הביטחון הפועלים בעיר, את הגיבורים שנפלו בקרב ומזכירה בכל עת את אלו שעדיין חטופים מקרב הערים. ניכר שההנהגה אף מעודדת את היוזמות הפרטיות של התושבים להקים מרכזים קהילתיים פרטיים להגברת החוסן ולמתן מענה נפשי, וכן את יוזמות האירוח של תושבים מיישובי העוטף הסמוכים לגבול. מנגד, ההנהגה מביעה ביקורת כלפי הדרג הממשלתי ודורשת להוסיף מרחבים מוגנים, לחזק את התשתיות, להקל על קבלת מענקי הסיוע לתושבי הערים, ואף להגביר נוכחות של נציגי ממשלה בערים, שישוחחו עם התושבים ויקשיבו לצרכיהם מקרוב.

3

גם כעת, כאשר רוב תושבי ערי הנגב המערבי שבו לבתיהם, ניכר שיש עדיין ביקוש רב למענה נפשי וצורך במענקים כלכליים בקרב התושבים. למרות הצורך הקיים, התושבים נתקלים בזמני המתנה ארוכים לקבלת מענה נפשי, וחלקם טוענים שבקשות הסיוע שהם מגישים נדחות על-ידי ביטוח לאומי, למרות שהעסקים שלהם נפגעו או שאינם כשירים לעבוד כתוצאה מהטראומה. עבור חלק מתושבי שדרות שעדיין לא שבו לבתיהם, התאריך המיועד לשיבה מהמלונות (7.7.24) מטריד את מנוחתם, שכן הם עדיין לא חשים ששבה תחושת הביטחון, והאזעקות צבע אדום עדיין נשמעות בערים באופן תכוף.

נושאים מרכזיים בשיח

רהט והפזורה הבדואית

1

בחודשים הראשונים למלחמה עלה שיח רב על היעדר מיגון ביישובים הבדואים, במיוחד במוסדות לימוד וביישובים בלתי מוכרים, אשר אינם זוכים לאזעקות או יירוטים. פציעתה הקשה של הילדה אמינה אל-חסוני מהיישוב אל-פורעה מרסיסי ירוט במהלך המתקפה האיראנית בחודש שעבר חידשה את הדיון. הזעם גבר כאשר הודבק צו הריסה לבית משפחת אל-חסוני בזמן שבתם עדיין בבית החולים ושאר הילדים בטרומה. הצו בוטל, אך צו הקפאה נוסף גרם לאבי המשפחה להאמין שמדובר בעוד צו הריסה, והוא הצית את הבית מתוך ייאוש, באומרו שהילדים ממילא לא מוכנים לישון בבית שבו נפצעה אחותם.

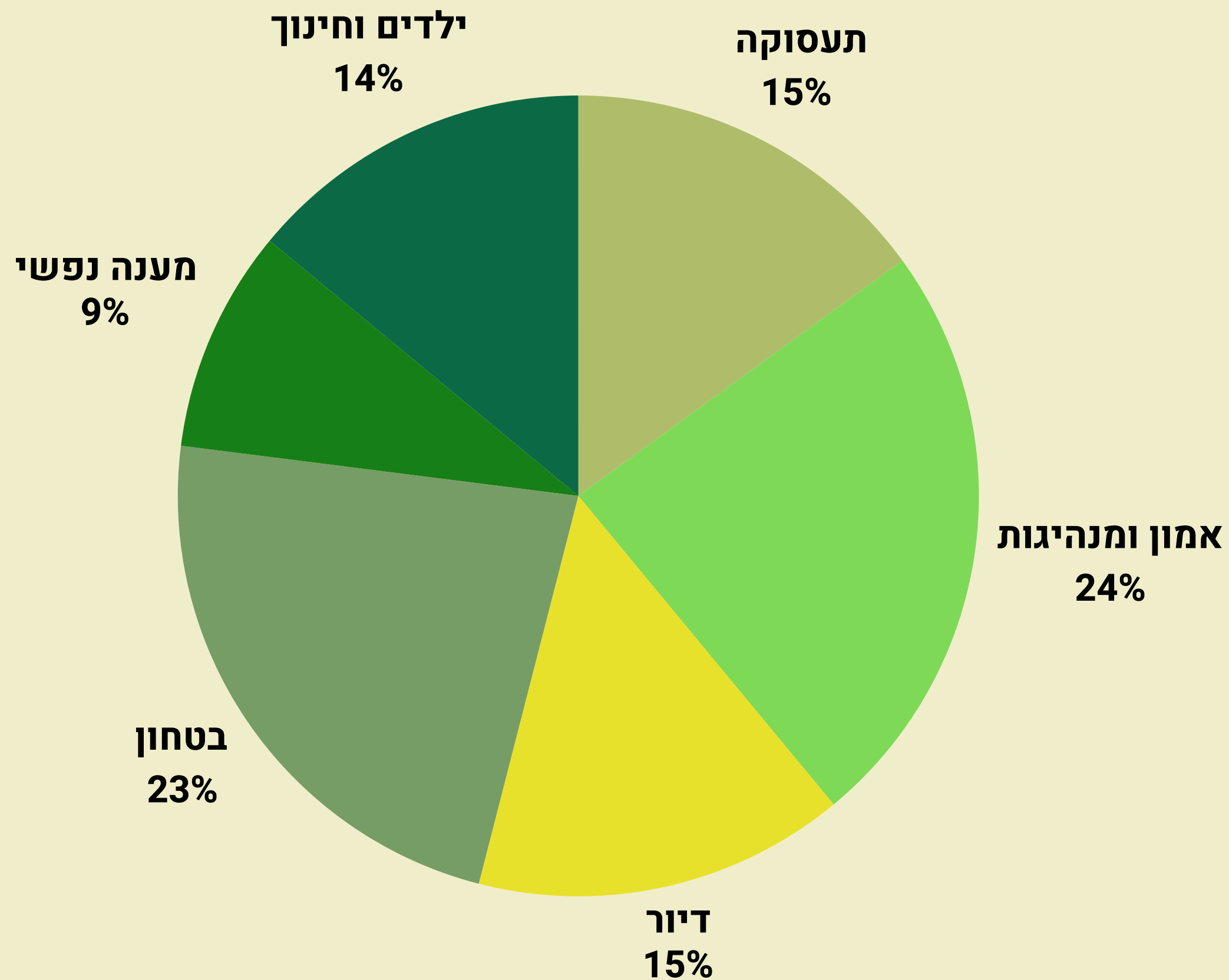
2

בהפגנות השבועיות בבאר שבע נגד הממשלה ולמען שחרור החטופים משתתף מדי פעם עלי זיאדנה, בן משפחה של כמה חטופים והרוגים מהמגזר הבדואי. דיווחים על ההפגנות ועל חלקו של זיאדנה בהם לא זוכים לתשומת לב רבה מצד הציבור הבדואי ברשתות החברתיות. באחת ההפגנות החודש השתתף גם אביו של ג'ומעה דנפירי, שנהרג בתקרית ירי ביישוב רתמים. למרות טענות האב ל"ניסיונות טיוח" ו"רדיפה" מצד הרשויות הישראליות כדי "להשתיק" את מחאתו, הציבור הבדואי לא מראה עניין במקרה ברשתות. הסיבות לכך ככל הנראה הן שילוב של מעמדה הנמוך של המשפחה, ההקשר הפלילי שבו נהרג ג'ומעה, יחד עם הפרסומים על כוונותיו להתגייס לצה"ל.

3

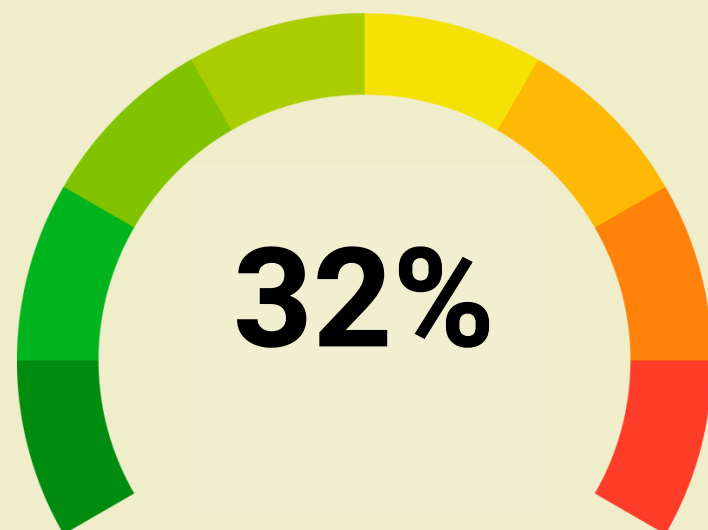
מאז תחילת המלחמה וביטול אשרות הכניסה של פועלים פלסטינים, בתי עסק רבים ביישובים הבדואיים בנגב, במיוחד ברהט, מתקשים להשלים את החוסרים. עם הזמן, יותר פועלים חוזרים לעבודתם באופן בלתי חוקי, ומעסיקים רבים מנסים להתחמק מפיקוח המשטרה על העסקת שב"חים.

התפלגות נושאי השיח בכלל האזורים

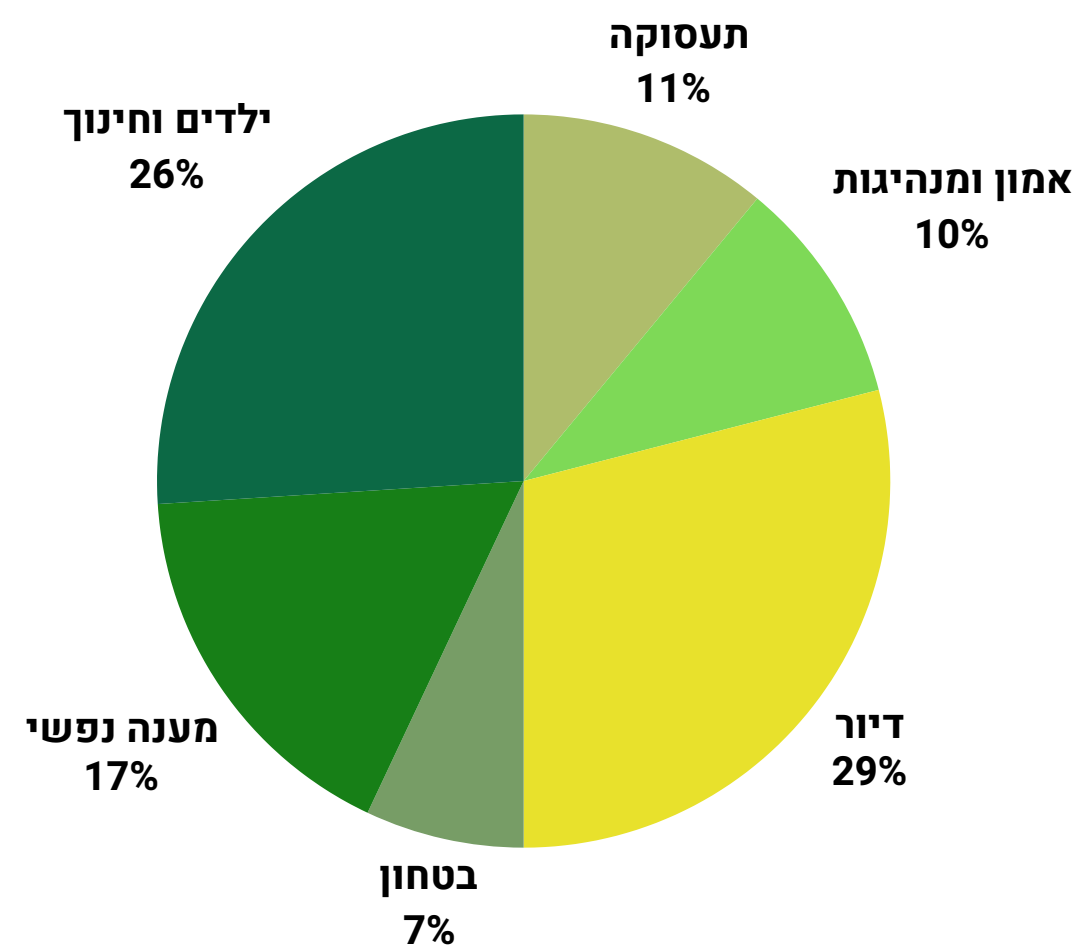

ניתוח חוסן - קיבוצים, מושבים ויישובים

ציון במדד החוסן

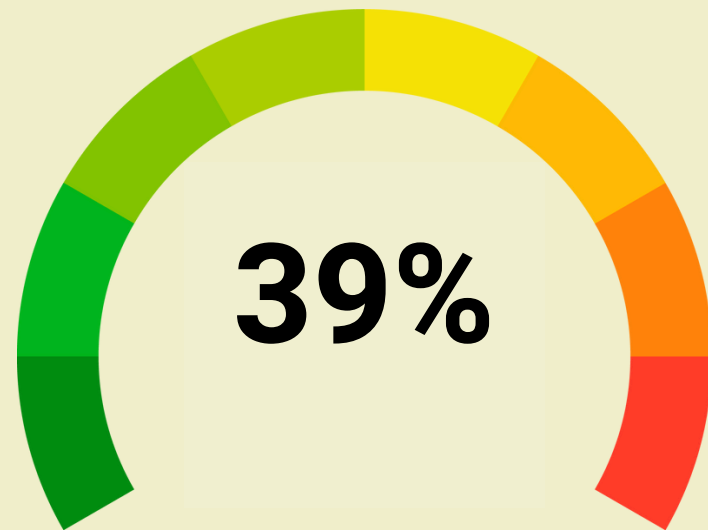

התפלגות נושאי השיח

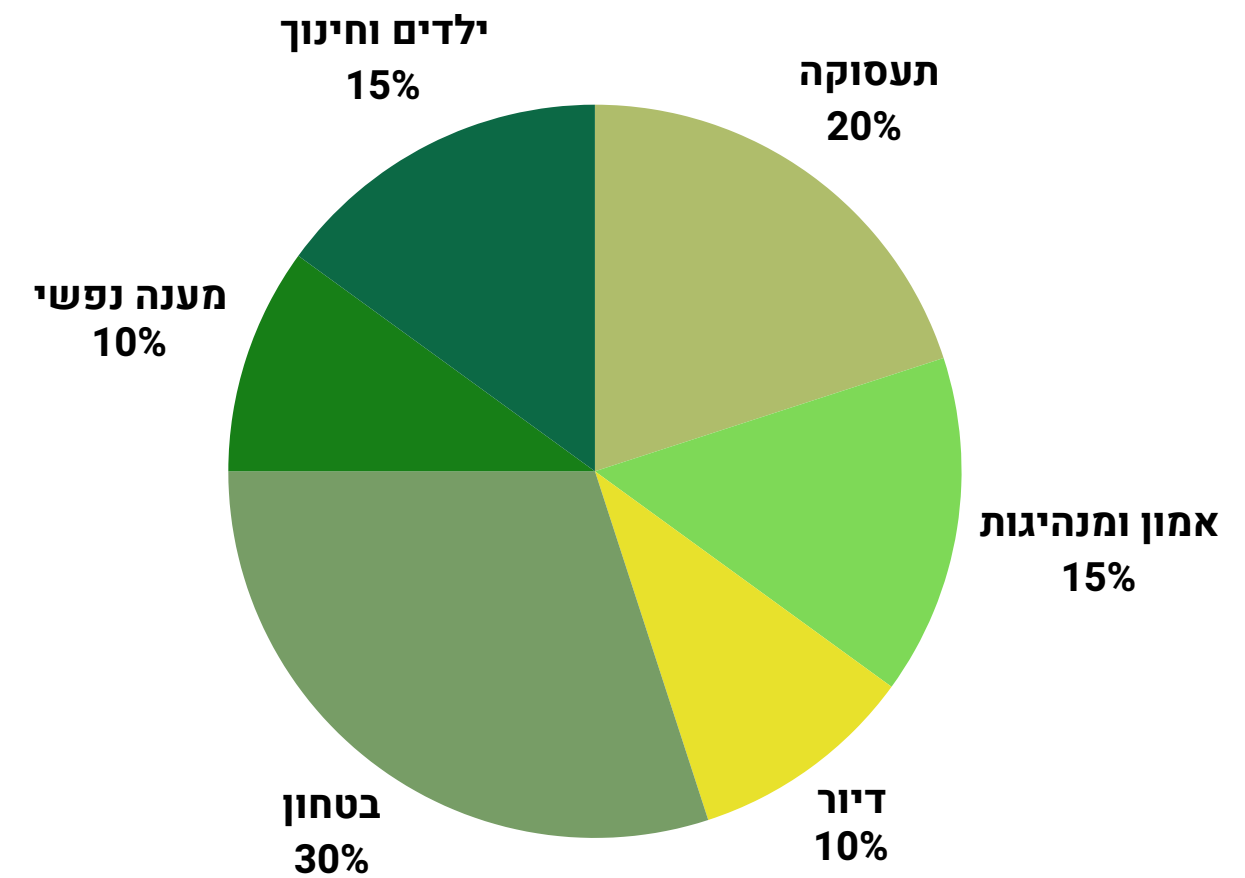

ניתוח חוסן - ערי הנגב המערבי

ציון במדד החוסן

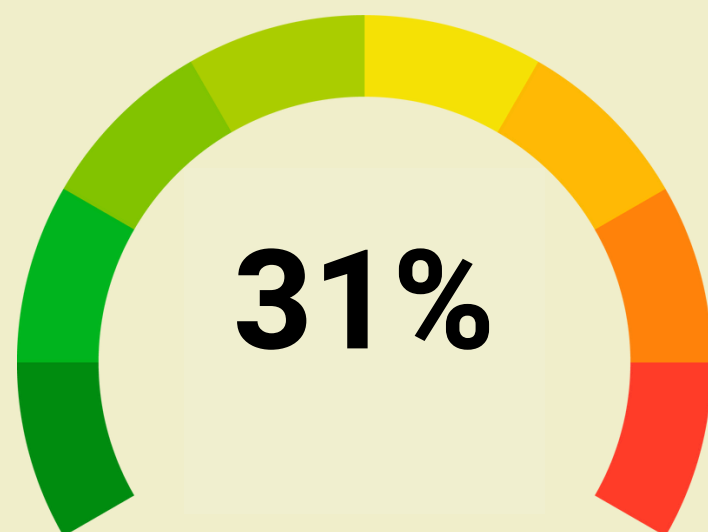

התפלגות נושאי השיח

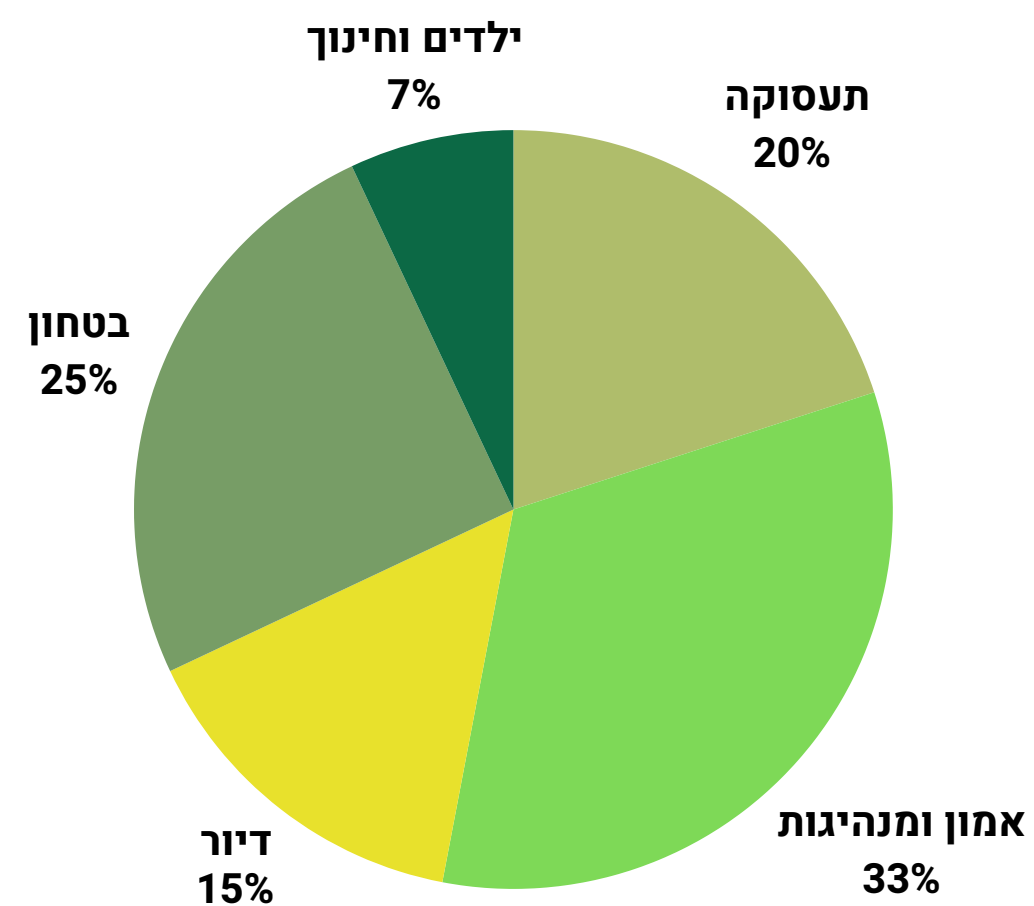

ניתוח חוסן - רהט והפזורה הבדואית

ציון במדד החוסן

התפלגות נושאי השיח

מדד חוסן תקופתי עיקרי השיח

מאי 2024

indicate.

תעסוקה

ניתוח תמונת המצב

תגובות

המבחן של התוכנית יהיה ביישום שלה וביכולת של החקלאים לנצל אותה. צריך לבסס את החקלאות ויש הרבה יישובים שהם צמודי דופן ל-0-7 ק"מ ולא יעלה על הדעת שלא להכליל אותם. לא ייתכן שחקלאים שנמצאים באזורים האלה לא יקבלו את התמיכה שניתנת לחבל תקומה

ישנה שאיפה העולה הן מהשטח והן מצד משרדי הממשלה לשמר את אופיו החקלאי של חבל הארץ, ואף להפוך אותו למוביל בתחום האגרוטק. יחד עם זאת, לצד הרעיון הראוי, היקר וארך הטווח הזה יש לטפל במשבר המחסור המתמשך בכוח אדם בחקלאות. הזרם האדיר של המתנדבים דעך אט אט ככל שחזרו החיים במדינה לסדרם, והמדינה לא הצליחה עד כה להביא מסה משמעותית של עובדים זרים. פתרונות שיכולים לפתור בקלות את המשבר באזורים אחרים, כמו מתן היתרים לפלסטינאים, עלולים במקרה של העוטף לעורר קשיים מיוחדים - הן ביטחוניים הן נפשיים - וספק אם תושבי העוטף יסכימו לכך. פתרון חיובי לכך יכול להימצא בעידוד האוכלוסייה הבודואית המקומית בלעבוד בחקלאות באמצעות מענקים. יוזמה כזו תשרת את צרכי שני הצדדים, כמו גם תוכל לחזק את הזיקה שבין האוכלוסיות.

סנטימנט נוסף בולט בשיח הוא החשש מהבחנות בין חקלאי "חבל תקומה" לחקלאי שאר יישובי העוטף. בתחום זה הטענות נשמעות בעיקר נגד מנהלת תקומה. ייתכן שהקמת פורום חקלאי משותף עבור כל חקלאי העוטף, שגם ישווק את התוצרת תחת לוגו אחיד ובכך ישתמש בסנטימנט החיובי בקרב אזרחי המדינה לעידוד צריכה, יכול לשמש כמסגרת חשובה לייצוג מול המדינה בשלל הנושאים העומדים על הפרק, ולהוריד במידת מה את הסדקים שנפערים עתה בשל הבחנות המדינה.

ניתוח תמונת המצב

תגובות

- חלק מתושבי הערים חשים כי למרות שעסקיהם נפגעו כתוצאה מהמלחמה, או שבשל הטראומה אינם כשירים לעבוד, הבקשות שלהם לקבלת מענקים מביטוח לאומי נתקלים בשלילה. הם אף העלו ביקורת הן כלפי הממשלה על כך שהגשת הבקשות למענקים כרוכה בבירוקרטיה סבוכה והן כלפי העיריות שנטען כי הן צריכות לצאת בקמפיינים לחיזוק הקנייה מעסקים מקומיים בלבד בכדי לסייע לשיקומם. בהקשר זה, עיריית אופקים ציינה כי בכוונתה לעתור לבג"ץ נגד ביטוח בטענה ש"הביטוח הלאומי גמיש הרבה יותר במתן מענקי נפגעים לתושבי העוטף ושדרות' ואילו תושבי אופקים נתקלים בחסמים".
- רווחות כיום בקרב הערים יוזמות פרטיות וציבוריות בדמות ייעוץ והכוונה לעסקים שנפגעו כתוצאה מהמלחמה, בייחוד שדרות. לצד זאת, ניכר שיש ניסיון של העסקים לחזור לפעילות שגרתית ולפצות על הזמן האבוד.

אנחנו עדיין לא יודעים מהם הפיצויים. למה אנחנו צריכים לעבור בירוקרטיה מתישה? העסקים נקלעו למשבר כלכלי גדול והמדינה והעירייה חייבות לתמוך בנו [...] הפעם ייקח הרבה זמן עד שהעיר תחזור לשגרה

חצי מהעובדים עדיין מפונים, אני לא יודע אם אצליח לתפעל את העסק בלעדיהם

תגובות

מדינה זבל, חזקה
על מסכנים 🙄

- כלכלת היישובים הבדואים בדרום, ובמיוחד רהט, הסתמכה לפני המלחמה במידה רבה על העסקת עובדים פלסטינים מ"הגדה המערבית". עם תחילת המלחמה וביטול כל אישורי הכניסה, נראו תלונות רבות על השפעת עניין זה על מצבם הקשה של בתי העסק המקומיים המסתמכים על העסקתם. ככל שאנו מתרחקים מה-07.10 ותחילת המלחמה, כך נכנסים יותר ויותר עובדים באופן בלתי חוקי אף על פי שלא הושבו להם האישורים, והביטוי העיקרי לכך ברשתות הוא דיווחים חדשתיים על מבצעי אכיפה לתפיסת שב"חים והעונשים המוטלים על מי שמעסיק אותם, כמו גם אזהרות של משפיענים מקומיים מפני מבצעים אלה בעת שהם מתרחשים, ותיעודים שלהם בזמן אמת. בדומה לסוגים אחרים של אכיפה כלכלית, אכיפה זאת לרוב מתקבלת בעוינות מצד האוכלוסיה הבדואית, במיוחד לאור טענותיהם על היעדר אכיפה היכן שהם כן מעוניינים בה: כנגד הפשיעה האלימה שממנה הם סובלים. בתמונה הימנית ניתן לראות תיעוד של שב"חים בורחים מכוחות האכיפה ברחובות רהט.

- באחד מעמודי החדשות המקומיים באינסטגרם אף עלה פרסום של עורכת הדין הפלילית ענבר וינשטוק (בתמונה משמאל), שהציעה את שירותיה במיוחד למי שהעסיק עובדים מהגדה, נתפסו אצלו עובדים ללא אישור כניסה, ו/או שחנותו נסגרה בשל כך.

indicate.

מענה נפשי

תמונת המצב

תגובות

”הילדים שלנו עברו תקופה מזעזעת והם ראויים למרחבי חינוך בטוחים עם חזון שרואה את הריפוי הנפשי שלהם ושלנו כהורים וכקהילה שמנסה להרים את עצמה מהשברים”

יש אנשים שפוסט-הטראומה מתפרצת אצלם רק עכשיו, כשהם חוזרים הביתה

- מסתמן כי מצד אחד יש צורך המוגבר באנשי טיפול הקיים מאז תחילת המלחמה, וישנה הציפייה כי ככל שתימשך חזרת התושבים לעוטף - ובמיוחד ליישובים שספגו את המכה הקשה ביותר ב-7 באוקטובר - ימשך ואולי אף יגבר הצורך בליווי רגשי-נפשי מקצועי. ומהצד השני, המחסור הארצי באנשי טיפול בשירות הציבורי מייצר קושי לעמוד אפילו בדרישות הבסיסיות. לצד זאת סקרים עדכניים מראים כי למעלה מ-60% מאנשי הטיפול העובדים כעת בשירות הציבורי שוקלים לעזוב, ובהקשר הספציפי יש להתחשב גם באתגר הגדול עוד יותר להביא אנשי טיפול לפריפריה.

- לאור שתי מגמות אלה, ומתוך הבנה שרפורמה ממשלתית לחיזוק מערך בריאות הנפש תיקח שנים אם בכלל תעבוד, יש לשקול: יצירת שיתופי פעולה עם מספר אוניברסיטאות ומכללות לשילוב סטודנטים בתהליכים טיפוליים, קידום סוגים שונים של קבוצות טיפוליות, הענקת מלגות או מענקים לאנשי טיפול בעוטף ועידוד התמדה, יצירת פלטפורמה נוחה ויעילה לקיום מפגשי טיפול מרחוק. בנוסף, נראה כי מרכזי החוסן נתפסים כמוצלחים ולכן יש לשקול לפעול בשת"פ איתם או לתמוך בעשייתם.

תמונת המצב

תגובות

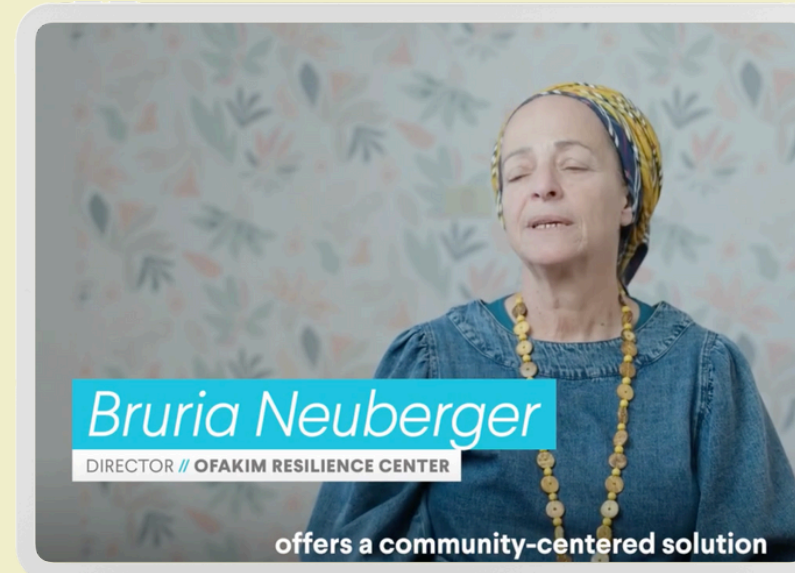

לאט לאט אני חוזר לעצמי,
בלי הטיפול הייתי אבוד.

- התושבים בערים מבינים כי השיקום מהטראומה תלוי במידה רבה במענה הנפשי שיינתן להם. כיום, יוזמות קהילתיות פרטיות להקמת מרכזי תמיכה נפשית לתושבים נפוצות יותר ויותר. למרות זאת, ניכר כי המענה הנפשי מטעם הממסד לוקה בחסר בשל המחסור הארצי באנשי טיפול, בייחוד בפריפריה.

- לצד היוזמות הקהילתיות, פועלים בערים מרכזי חוסן מטעם משרד הבריאות המנסים לטפל בטראומה שממנה סובלים רבים מהתושבים. חלק מהתושבים שקיבלו מענה מהמרכזים טענו כי "הם היו אבודים ללא הטיפול". עם זאת, המרכזים מתקשים להתמודד עם העומס וזמני ההמתנה לקבלת טיפול ארוכים. לדוגמה, במרכז החוסן בשדרות שולשה כמות הפניות בחודשים האחרונים, מה שהוביל לרשימות המתנה ארוכות.

indicate.

ילדים וחינוך

ניתוח תמונת המצב

תגובות

- נראה כי ככל שנמשכת המערכה הצבאית ברצועה ומחלחלת האמונה כי המציאות הביטחונית תשתנה, מערכת חינוך יציבה ואיכותית מסתמנת כמרכיב יסוד בחוסן של הקהילות, וכתנאי הכרחי לשיבת חלק ניכר מהמשפחות. בתוך כך, ניתוח השיח ברשתות מציף שני אתגרים מרכזיים: נטרול רעשי המלחמה (הפצצות ברצועה או אזעקות בעוטף), המקשים על ההתנהלות השוטפת ותחושת הביטחון הכללית, אך מייצרים אתגר מיוחד על מערכת החינוך; וגיוס אנשי חינוך פורמלי ואפורמלי, כמו גם אנשי טיפול מתאימים, למילוי שלל תפקידים בבתי הספר, בחוגים ובמסגרות הקהילתיות.
- לאור הצורך הדחוף באנשי חינוך וטיפול, ומשום חשיבות היציבות וההמשכיות בתהליך עם בני הנוער והילדים. יש לשקול הקמת תוכנית הוליסטית לגיוס עובדים, טיפוחם ושימורם לטווח ארוך באמצעות מתן מגוון תמריצים, זאת במקום לנסות "לסתום חורים".
- בנוסף, קיימת עדין אי-בהירות בנוגע למרחבים הפיזיים בהם יעמדו בתי הספר לכשיחזרו הלימודים בעוטף לשגרה בספטמבר הקרוב. ניכר כי מתקיימים בנושא דיונים, אך יש לזרז את התהליכים כדי להעניק כמה שיותר ודאות בנוגע לשנת הלימודים כמה שיותר מהר.

יש פה אנשים שמחכים לדיון ולהחלטות כדי לדעת אם לחזור לאזור שנה הבאה או להישאר מפונים עצמאית ולחפש מסגרות [...] אתם משאירים אותנו בחוסר וודאות עד הרגע האחרון. אין סיבה במצב של היום להחזיר את הילדים ללמוד בקריית החינוך.

אחרי ביטחון החינוך הוא שיכריע את השיקום והחזרה הביתה

ניתוח תמונת המצב

תגובות

X

איך שולחים את הילדים לבתי הספר במצב הזה? איך קמים בבוקר? איך הולכים לעבודה? שדרות רועדת בלילות ובימים והכל תלוי במה יחליטו בממשלה. למה לשלוח את הילדים לבית הספר? שיגעו אותנו

- ראשי הערים בנגב המערבי חשים כי אין התערבות מספקת מצד הנהגת משרד החינוך בהחלטות האם להפעיל את מערכת החינוך בערים, למרות השיגורים ואזעקות צבע אדום. הם דורשים כי הנהגת המשרד תגיע לערים ותשמע את קולות התושבים החוששים לשלוח את ילדיהם לבתי הספר.

- לטענת חלק מהתושבים השבת תחושת הבטחון תלויה בשינוי ההנחיות של פיקוד העורף בהתאם להערכת המצב הבטחוני, להגדלת כמות המרחבים המוגנים בבתי הספר ולמתן סיוע נפשי לילדים הסובלים מחרדה בעקבות האזעקות התכופות. עד שהתחושת הבטחון תושב, מתארגנות לפי שעה קבוצות מחאה של הורים שקוראים שלא לפתוח את מערכת החינוך בימים בהם נשמעים אזעקות באופן תכוף כמו במהלך החודש האחרון. דוגמא לכך ניתן לראות בקבוצת המחאה שהתארגנה בשדרות באמצע חודש מאי לאחר ששתי רקטות שוגרו מהרצועה ונסלו בשטח פתוח וכן בשל שהופעלה אזעקה בזמן בחינת בגרות בלשון. הקבוצה איימה ש"אם המצב ימשך, הלימודים יושבתו"

- מכל מקום, ניכר שאחת הסיבות המרכזיות לשיבת התושבים לערים הייתה הצורך בחזרה למערכת החינוך, אשר מהווה עוגן מרכזי בקהילה. לכן, יש להבטיח את תחושת הביטחון בגנים ובבתי הספר על מנת לשמור על השגרה החינוכית.

indicate.

אמון ומנהיגות

תמונת המצב

תגובות

X

אני מקווה שאתם לא
מאמינים לאף מילה שיוצאת
ממשרד ראש הממשלה

”

- קיים פער בין המנהיגים המוניציפליים, הנתפסים כמי שמי ש"נמצאים באותה הסירה" ומנהלים את המאבקים כשטובת התושבים בלבד נגד עיניהם, לבין מנהיגי הממשלה, פקידי משרדי הממשלה ומנהלת תקומה. בתוך כך עלו גם חששות מפוליטיזציה של מנהלת תקומה סביב שאלת מינוי ראש המנהלת החדש.
- לאור זאת יש לשקול לפעול בשני וקטורים מקבילים: הראשון - חיזוק הדיאלוג הבלתי-אמצעי שבין מנהלת תקומה לתושבים, כלומר גם ללא תיווך המועצה, וזאת במטרה לצמצם את תחושת הניכור מהממסד; והשני - יש לנצל את האמון שנותנים התושבים בכוונות ההנהגה המקומית, ואת המיומנות שזו רכשה לאורך שנים בכלל ובחודשי המלחמה באופן מיוחד, ולהוציא לפועל פרויקטים עתידיים באמצעות שיתופי פעולה עם המועצה ולא במסגרת עצמאית.

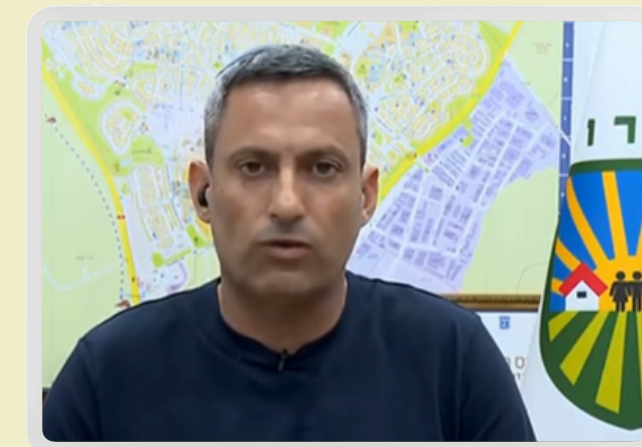
תמונת המצב

תגובות

לצערנו הממשלה רק מנסה להתיש אותנו. להחליש אותנו במקום להלחם כמו שצריך. אנשי שדרות הם לא הפקר וכדאי שיתעוררו.

- ראשי הערים מתקוממים על היעדר נוכחות נציגי הממשלה בערי הנג המערבי, ועל כך שהמנהיגים לא לוקחים אחריות על הכשלונות של הצבא וההנהגה החל מה-7 באוקטובר. הנושא בלט במיוחד סביב אי ההגעה של ראש הממשלה לטקס פרס ישראל שהתקיים בשדרות.
- נראה שראשי הערים אף מנסים להוכיח כי אין מעגל ראשון ומעגל שני של נפגעים - אלא שברצונם להדגיש את הפגיעה הקשה שספגו ערי הנגב המערבי. כך למשל עיריית אופקים ונתיבות עתרה לבג"ץ מכיוון שהללו לא נכללו כחלק מ'ישובי חבל תקומה' ובשל כך הם לא זוכים לסיוע מטעם 'מנהלת תקומה' שהוקמה במטרה לסייע בשיקום ישובי העוטף. עיריית אופקים אף דרשה במסגרת העתירה להכיר בכל תושבי העיר כנפגעי פעולות האיבה.
- מומלץ לבחון כיצד לנתב את התחושות הקשות של הקיפוח, לתחושת שותפות עם הקיבוצים והישובים, שתביא ליוזמות שייטיבו עם כל הנפגעים. דוגמא בולטת לכך ניתן למצוא ביוזמת האירוח של תושבים מישובי העוטף בנתיבות, או בפעילות מרכז החוסן בשדרות שנותן מענה הן לתושבי העיר והן לישובים ולקיבוצים שמסביב.

תמונת המצב

תגובות

קיבלתם את פניהם של נתן [”מסריח”, כינוי לרה”מ נתניהו] ובן גביר על פאדי 🤔🤪

• ראש עיריית רהט, יחד עם מספר מחברי העירייה, עובדיה ותושבי העיר, הגיעו להפגין בנתיבות כנגד "החרגתה" של רהט מלהיכלל בתוכנית מנהלת תקומה לפיתוח הנגב. בהפגנה נראו שלטים שלטים שקראו ש"שותפות גורל ברע היא שותפות גורל גם בטוב!" ו"די לגזענות! צדק חלוקתי עכשיו", כמו גם שלטים של החטופים והנרצחים הבדואים.

• במסגרת ההפגנות השבועיות בבאר שבע הקוראות להחלפת הממשלה, מדווח מדי פעם ברשתות המקומיות על השתתפותו של עלי א-זיאדנה, בן משפחתם של חטופים המוחזקים עדיין בעזה, ועל נאומים וקריאות לשחרור החטופים הבדואים, וטענות כנגד הממשלה שהיא אינה עושה מאמצים מספיקים לשם כך. בתמונה משמאל: עלי זיאדנה, קרוב משפחה של חטופים, מדבר בהפגנה עם הכתב לענייני בדואים של ערוץ 'מוסאווה' יאסר אל-עוקבי.

• באחת מהפגנות דיבר גם ג'מיל דנפירי, אביו של ג'ומעה דנפירי שנהרג בתקרית הירי מצד כיתת הכוננות של היישוב רתמים בחודש פברואר. מאז פועל דנפירי האב ל"חשיפת האמת" על "רצח" בנו, וטוען ל"ניסיונות טיוח" ול"רדיפה" המתנהלת כנגדו על מנת "להשתיק" את מחאתו, ובמסגרת זו למשל ההחלטה על גירוש אשתו, אמו של ג'ומעה, לאחר שנים רבות שבהן שהתה במדינה באופן בלתי חוקי אך בידיעת הרשויות לכאורה.

indicate.

תחושת ביטחון

תמונת המצב

תגובות

[בעקבות פגיעה ישירה בקיבוץ
כרם שלום]: ככה יראו החיים
שלנו אם מחבלי רפיח לא
יטופלו

• להוציא השיח על סוגיית החטופים, הזוכה לתהודה פנימית וחיצונית רבה, במהלך החודש האחרון נראה כי נושא הביטחון תפס מקום שולי למדי, וגם כאשר הוא בא לידי ביטוי הוא נכרך בסוגיות מתחומים אחרים ולא כנושא העומד בפני עצמו. תופעה זו נובעת ככל הנראה הן מכמות האזעקות הנמוכה יחסית והן מהעובדה שצה"ל ממשיך לפעול ברצועה.

• יחד עם זאת, בחלק מהמושבים ניתן היה לזהות חששות ממציאות "היום שאחרי", ולכן התעקשות על המשך הלחימה, וסימנים שונים של חוסר אמון מול המערכת הצה"לית. ברור, אם כן, כי תידרש עבודה מאומצת להשבת אמון התושבים בצה"ל - עבודה ממושכת, במהלכה יידרש הצבא להכיל את חשדנות התושבים ולבחון מחדש את אופן התקשורת מול הרבש"צים והתושבים בשגרה ובחירום

תגובות

אופקים עיר של גבורה. עיר של גיבורים. יצאו עם שקים וסכינים להלחם על העתיד של שכונת הגפן באופקים.

- בעוד שבהתיישבות הכפרית בעוטף עיקר השיח מתרכז בחשיבות לשחרר את החטופים, בערי הנגב המערבי ניתן לזהות מאמץ מצד ההנהגה המקומית לקבע את נרטיב הגבורה של הערים. לצורך כך מדגישים ראשי הערים את כמות הנופלים, את סיפורי הגבורה של התושבים והשוטרים ואת שותפות הגורל עם המושבים והקיבוצים השכנים.
- יחד עם זאת, ההנהגה המקומית מדגישה את תחושת ההפקרות בתחום הביטחון בערים. לדבריהם, אזעקות צבע אדום עדיין נשמעות בתדירות גבוהה, לצד חשש מפילות רסיסים ברחבי הערים. כמו כן, ישנה תחושה ששליטת צה"ל ברצועה אינה מספקת כדי להשיב לתושבים את תחושת הביטחון.
- ראשי הערים אף התקוממו בגין החוסר במרחבים מוגנים הכרחיים לתושבים. כך למשל בנתיבות נטען שיש כ-2,000 מבנים ישנים ללא מיגון שבהם מתגוררת כרבע מהאוכלוסייה.

ניתוח תמונת המצב

תגובות

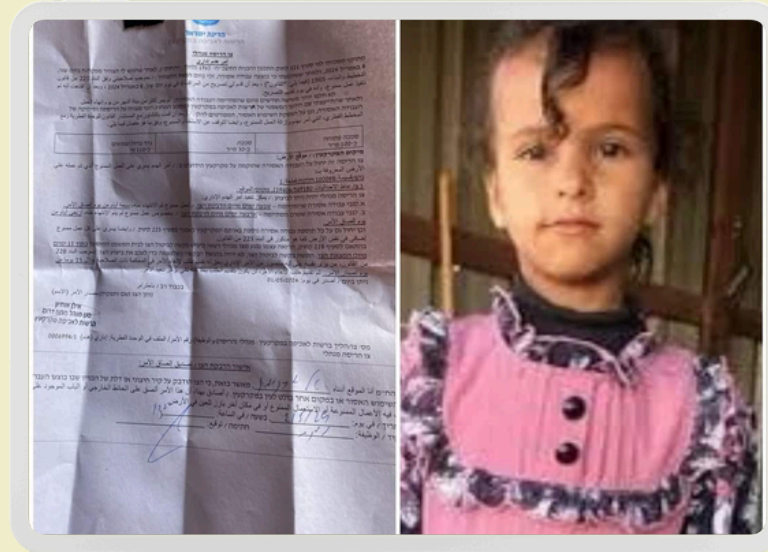

הפרס של בן גביר
וסמוטריץ' למשפחות
הנגב

הבדואים אוכלים אותה
מכל צד, שאללה יעזור 🙄

- דיווחים רבים מאוד על ברשתות על כך שהוצמדו צווי הריסה לביתה הבלתי-חוקי ובלתי-ממוגן של משפחת אל-חסוני באל-פורעה, שבתה הקטנה אמינה נפצעה קשות מרסיסי יירוט בזמן המתקפה האיראנית. גולשים הביעו כאב וכעס על כך שהבדואים "אוכלים אותה" מכל הכיוונים: מותקפים ע"י אויביה של ישראל, ו"מופקרים" ו"מותקפים" ע"י המדינה בכך שהיא לא נותנת הגנה לאנשי הכפרים הבלתי מוכרים (כולל טענות לכך שהם נחשבים כשטח פתוח ועל כן אינם זוכים לאזעקות או אפילו לכיסוי הגנתי של מערכות היירוט), אלא הורסת בניינים בעצמה. זאת מבלי לספור את המוני אירועי ההריסה האחרים המתרחשים ונידונים בהרחבה ברשתות החברתיות בקרב הבדואים בדרום. בתמונה מימין: תמונה שהתפשטה ברשת של אמינה לפני פציעתה לצד צו ההריסה.
- תוך דיווחים על שיפור במצבה הבריאותי של אמינה, נראו גם תלונות על כך ש"אף נציג ממשלתי לא הגיע לדבר עם משפחת אל-חסוני" מאז האירוע בו נפצעה.

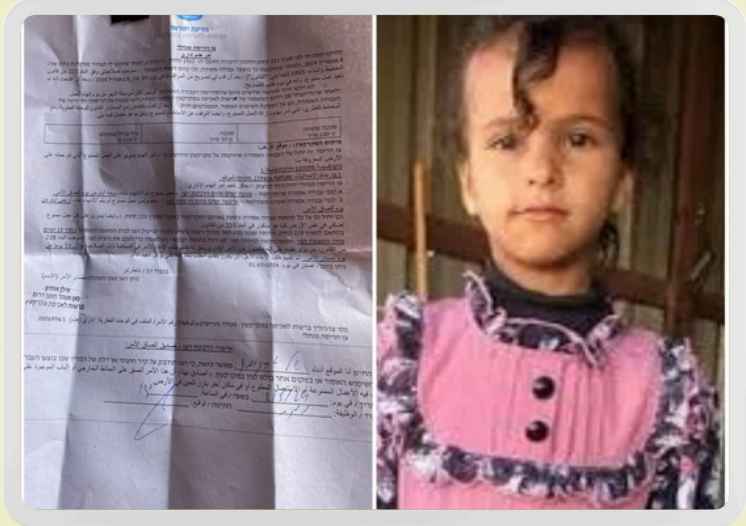
ניתוח תמונת המצב

תגובות

ואיפה [המועצה האזורית] אל-קסום? איזו פדיחה, איזו בושה

• כמה מקורות דיווחו על כך שראש עיריית ערד יאיר מעיין הודיע על כך שיוקמו בשטחה המוניציפלי של ערד 13 כיתות לימוד וקופות חולים לטובת תושבי אל-פורעה, זאת לצד הקמת שני מקלטי בטון מאולתרים לתושבי היישוב, בסיוע חברת כיל, אחד מהם לצד ביתה של משפחת אל-חסוני. חלק מהגולשים הביעו תמיכה, אך אחרים קראו לתושבים לזכור שיאיר מעיין עד לא מזמן היה ראש הרשות לפיתוח והתיישבות הבדואים בנגב, ובכך הוא חלק מ"מנגנון ההריסה" המפונה כנגדם. גולשים רבים הביעו התמרמרות כנגד הרשויות המקומיות והאזוריות הערביות על כך שהן לא מסייעות ככה לתושבי היישובים הבלתי מוכרים. בתמונה משמאל: צילום שעלה מחדש עם ידיעה זאת, בו נראית הצבת ה"מקלטים" המאולתרים באל-פוריה במהלך החודש שעבר.

indicate.

דיון

תגובות

X אני לא יכולה לחזור לבית שלא הגן עליי. הברית ביני ובין הבית הופרה, אני לא יכולה להשכיב את הילדים בממ"ד הזה. אני לא יכולה לחזור לשכונה שמסביב כולם נחטפו או נרצחו בה. אם אני חוזרת לכפר עזה זה יהיה לבית אחר במקום אחר.

X חצי שנה אחרי ה-7 באוקטובר בתים עומדים הרוסים, סוכות עומדות, דבר לא השתנה. אנחנו מרגישים שהפקרה של ה-7 באוקטובר, נמתח ממנה קו ישיר עד לרגע זה

- תחום הדיור הוא אחד משתי הסוגיות הבוערות (לצד החינוך), כאשר מצד אחד עולים דיווחים מהמועצות האזוריות על חזרה של משפחות לעוטף, ומנגד מתקיים מאבק הן מצד יישובי פורום "הביתה" והן מצד יישובים מעבר לקו ה-7 ק"מ מהגבול באשר לתקציבים ההכרחיים לשיקום. הן הישובים והן המועצות טוענים כי קיימים פערים משמעותיים בתקציב ולאור זאת חלקם מסרבים לחתום על מצווה הפיצוי. בנוסף, במהלך החודש האחרון המשיכו חלק מהישובים את תהליך ההשתקעות הזמנית ביישובים מאחרים או לחלופין המשיכו לחפש יישובים קולטים. מגמה משמעותית שלישית היא והתגבשות קבוצות של משפחות צעירות המסרבות לחזור ליישובים, ומתלוננות על חוסר מענה מצד מנהלת תקומה.

- יש להבחין בין שתי טענות שעולות ביחס למנהלת תקומה: טענות תקציביות, וטענות אופרטיביות. באשר לטענות התקציביות חווים התושבים, לדבריהם, כי הם ננטשים פעם נוספת בשל סירוב הממשלה להעניק פיצוי הולם שיאפשר בנייה מחדש, בעיקר סביב סוגיית "הסתים המחוללים" שלא נפגעו פיזית באופן קשה, ובאשר לטענות האופרטיביות מסתמן כי התושבים חיים סבתחושה שלמדינה "לא בוער" שהם יחזרו.

- האצת תהליכי הבנייה מחדש של יישובי העוטף באמצעות הפעלת לובי יעיל בממשלה הכרחית לחוסן של כל קהילה בפני עצמה ולעוטף כיחידה שלמה, ראשית משום שככל שעובר הזמן פוחתים סיכוייהן של הקהילות להחזיק מעמד כשהן חיות באראיות ובחוסר ודאות, ושנית - אך לא פחות חשוב - יש להתייחס ברצינות לתחושת הנטישה של התושבים מצד המדינה. כחלק מהרצון לבנות מחדש קהילה בעלת חוסן יש צורך גם בבניית אמון מחדש, וזה עובר בהכרח דרך הפיכת מנגנון הפיצויים והשיקום ליעיל ונדיב יותר.

תמונת המצב

תגובות

בואו לנתיבות! מלא בניינים שייקח זמן עד שיאכלסו אותם. קלטנו את עין השלושה, 40 משפחות זה לא הרבה, ואפשר לקבל עוד.

אמרו לנו לחזור, אז חזרנו. אני מרגישה שרימו אותי - בפועל המצב רק החמיר.

- תושבי הערים שפוננו למלונות, בייחוד מקרב תושבי שדרות, מביעים חשש לשוב ל"זירת הקרב". יש לציין שבתאריך ה-7.7 מסתיים המתווה הנוכחי של השהייה במלונות והחוזרים עבור שכר הדירה, בעוד שתושבים רבים, בייחוד בשדרות, חשים כי עדיין לא שבה תחושת הבטחון.
- לצד החשש של חלק מהתושבים לשוב לשדרות, באופקים ובנתיבות קולטים באופן זמני תושבים מהעוטף וניכר שהדבר תורם לתחושת שותפות הגורל בין ההתיישבות הכפרית לערי הנגב המערבי.
- יתר על כן, שלא כצפוי, בנתיבות נשקפת תנופת נדל"ן משמעותית, והעיר מצליחה למשוך אליה רוכשי דירות בהיקפים גדולים. זאת, למרות שמתחילת המלחמה שוגרו לעבר העיר למעלה מ-350 רקטות ומיקומה הקרוב, כ-8 ק"מ בלבד מרצועת עזה. גם בשדרות מתבצעים פרויקטים רחבי היקף במאמץ להגדיל את העיר

יואב גלנט - Yoav Gallant בצלאל
סמוטריץ' אלון דויד' - Alon Davidi
7/7/2024 מתקרב ובא ומי שעדיין לא חזר
לאיזור מלחמה ושוהה במלון אובד
עצות..מה עושים????

מדד חוסן תקופתי תובנות והמלצות

מאי 2024

2

ילדים וחינוך

בפני מערכות החינוך עומדים אתגרים אדירים לקראת שנת הלימודים הקרובה, ואלה מעסיקים את המועצות המקומיות מסביב לשעון, אך בעיקר מטרידים את ההורים. שאלות כמו מיקום קריות החינוך (בהתיישבות הכפרית); מיגון בתי הספר; נוכחות מספקת של מורים ובנייה של תוכניות תמיכה רגשית ונפשית עבור הילדים מהוות גורם כבד משקל בשאלה האם לחזור לעוטף. האפשרות הסבירה ביותר מסתמנת שהחזרה לעוטף תמשיך להיות ב"טיפטופים" - שחלק מהמשפחות יחזרו, אך חלק ירצו קודם להיווכח כי המערכת מתפקדת לפני שיחזרו בעצמם. לכן ישנה חשיבות אדירה לבניית האמון מול ההורים בחודשים הקרובים עד פתיחת הלימודים, ובחודשים שלאחריה. בניית אמון כזאת תדרוש שקיפות וגמישות מהירה בקבלת החלטות ובניתוב תקציבים. כך, לדוגמה, יידרש סבסוד לגנים גם במקרים בהם כמות הילדים תהיה נמוכה.

1

מענה נפשי

באופן לא מפתיע, הצורך במענה מקצועי לטיפול בבריאות הנפש עלה באופן קיצוני בחודשי המלחמה, כאשר מחד גיסא קיימים כבר עכשיו תורים ארוכים מידי לקבלת טיפול, ומאידך גיסא ברור כי ככל שתגבר חזרת התושבים לעוטף תידרש תמיכה משמעותית יותר בשל חשש מהתפרצות פוסט טראומה. ייתרה מכך, מדובר בתהליכים ארוכי טווח וברור כי התמיכה בפרטים ובקהילות תימשך שנים גם במקרים בהם לא התפרצה פוסט טראומה. לאחר חודשי מלחמה ארוכים ברור כי מערכת הבריאות לא מצליחה להתמודד עם הבעיה באופן מיטבי, ולכן יש לפעול להקמת מרכזי חוסן נוספים, אלטרנטיביים, מבוססי מחקר בתחום החוסן.

4

דיור

ההבנה כי השמיכה התקציבית של מנהלת תקומה ומשרדי הממשלה קצרה מלהכיל את הצרכים, הרצונות והשאיפות של כל קבוצות האינטרס - מושבים, קיבוצים חקלאים, ערים, מועצות וכו' - ברורה ובולטת בשיח. בעיקר בולטת מגמה זו סביב שאלת הפיצויים בתחום הדיור, אך היא בהחלט נוכחת בכל תחומי השיח. התחושה הזו מייצרת בהילות וניסיון להילחם על התקציב, ואלה בתורם מצמחים "תרבות קומבינה". יש להילחם בתופעה זו ולהתעקש לחלק את הכספים על-פי מתודולוגיה ברורה הנשענת על נתונים משני טעמים: ראשית משום שכך היא תהיה יעילה יותר, ושנית משום שניתן יהיה לעמוד מאחוריה ולנמק אותה, וכך להגביר את תחושת השקיפות והאמון מול התושבים.

3

אמון ומנהיגות

סנטימנט בולט אצל שלוש קבוצות האוכלוסייה הוא תחושת היעדר הדרגים הבכירים בשטח. הדבר מתבטא הן בכעס על הימשכות אי-הוודאות סביב סוגיות מרכזיות כמו פתרונות דיור ופיצויים או תפקוד מערכת החינוך, והן בציפייה להגעת גורמים בכירים מהממשלה וממשרדי הממשלה כדי ללמוד את צרכי האוכלוסייה לעומקם וכדי להביע סולידריות. לתורך כך גם ביקורים באירועי תרבות וחינוך או בישיבות של המועצות המקומיות יכולים לשדר את המסר הרצוי, ובמקרה של החברה הבדואית אף יש חשיבות ייתרה לביקורים הנוגעים לנושאים אזרחיים. לצד זאת, בכל האמור בתקציבים, מול התושב הפשוט ישנה חשיבות רבה יותר להזרמת התקציבים מאשר להסכמה מוחלטת בין המנהלת לכל קבוצות האינטרס. לכן כל עוד הוצאת הכספים נעשית תוך חשיבה רחבה ולא מתוך ניסיון לרצות קבוצה כזו או אחרת, היא עדיפה גם אם תעורר ביקורת.

6

תעסוקה

טרם מתקפת ה-7 באוקטובר היו קיימים שסעים ארוכי שנים בין שלושת הקהילות על רקע כלכלי-חברתי וסביב סוגיות שונות. בתחילת המלחמה צמחו בפתאומיות מגמות חדשות של התקרבות וניסיון ליצור נרטיב משותף של שותפות גורל, וחשוב מכל - מגמות אלה צמחו באורגניות מהשטח ולא הונחתו "מלמעלה". סנטימנט שותפות הגורל משמעותי ביותר בחיזוק החוסן, ולכן יש לתמוך בו ולפתח אותו. קל יותר יהיה החיבור בין שתי האוכלוסיות היהודיות - תושבי הערים ותושבי ההתיישבות הכפרית בנגב המערבי - הן מושם הדמיון ביניהן והן משום שאצל החברה הבדואית חלה נסיגה מאז השבועות הראשונים בתחושת הסולידריות (בעיקר לאחרונה בשל הריסות הבתים), אך יש לעשות מאמץ ולרתום לחיבור גם את אותה.

5

תחושת הביטחון

התחום הביטחוני בשיח ירד בהיקפו משהיה בחודשי המלחמה הראשונים - אולי בזכות אמונה כי המציאות הביטחונית תשתנה בשל המלחמה, אולי בזכות הירידה הדרמטית בכמות הירי הרקטי מהרצועה ואולי בגלל ריכוז המאמץ של התושבים בנושא החטופים. בשל מגמה זו, השיח האזרחי הופך משמעותי יותר, ונושאים כמו דיור, חינוך או תעסוקה - שבשנים האחרונות תפסו מקום זניח בשיח לעומת הביטחון - תופסים עתה את מרכז הבמה. ברור, לכן, כי לצד חיזוק הביטחון ותחושת הביטחון של תושבי הנגב המערבי, ישנה חשיבות לא מבוטלת בהשקעת משאבים בפן האזרחי - זה המשפיע על מרכיבי חוסן רבים, ואף על תחושת הביטחון של התושבים הנגזרת גם מהאמון שלהם בראשויות. יחד עם זאת, ברור גם כי האמון של התושבים במערכת הביטחון כמעט נמחק ושיקומו ידרוש עבודה מאומצת - לא רק ברצועת עזה אלא גם בתקשורת מול גורמי הביטחון בכל יישוב ויישוב ומול התושבים.

תובנות והמלצות

לסיכום

מספר תהליכים עתידיים בחודשים הקרובים לצבור תאוצה: שיבת תושבים לבתיהם, חזרת מערכות החינוך המקומיות לתפקוד, חתימה על הסכמי פיצויים מול מנהלת תקומה ועוד. לאור זאת ניטור השיח, ניתוח ויישום המלצות המבוססות הצרכים והרצונות מהשטח בזמן אמת יכולים להשפיע השפעה משמעותית על איכות המענה שיינתן לתושבים בשלל קטגוריות החיים, וכמובן לחזק יסודות של חוסן חברתי שישפיעו לשנים ארוכות. מהצד השני, תהליכים ארוכי טווח שייבנו על יסודות של אי-אמון מול הממשלה, תחושת "הפקרה" או "הזנחה" מצד המנהלת, או באופנים שלא יקלעו לצרכי התושבים ישפיעו לאורך שנים על החוסן באופן שלילי ויביאו לכך שהשקעת משאבים רבים תשפר את מצב העוטף, אך לא תממש את מלוא הפוטנציאל בכל הנוגע לסוגית החוסן ובכלל.

מדד חוסן תקופתי נגב מערבי

מאי 2024

[פרטי התקשרות: info@newlandnow.org](mailto:info@newlandnow.org)

כל הזכויות שמורות לארץ חדשה עכשיו 2024 (ע.ר. 580788917)